

Tijdschrift voor
heemkunde,
folklore en
oudheidkunde

BELGIË-BELGIQUE

M. G'ILLUY A
NRM 35
3320 HOEGAARDEN

127
Uitgifttekantoor 3300 Tienen 1

Alpaïdis

Driemaandelijks 2197

V.U. Grooten E.
Residentie Beatrijs 169
3300 Tienen
tel: 016/81.72.35

Heemkundige Kring 't Nieuwhuys vzw

Ernest Ourystraat 2-4 3320 Hoegaarden

Statuten verschenen in het Belgisch Staatsblad 19.1.1967

corr. adres:
Residentie Beatrijs 169
3300 Tienen
016/81.72.35

Alpaïdis

Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, folklore
en oudheidkunde

Uitgegeven door "De Vrienden van 't Nieuwhuys" te Hoegaarden

Gedeponeerd bij de Koninklijke Bibliotheek van België onder het
nummer BD 23.350

Rekeningnummer 310-0370021-52

Openingsuren van het Streek- en Biermuseum

Alle dagen open van 11.00 tot 19.00 uur (dinsdag gesloten).

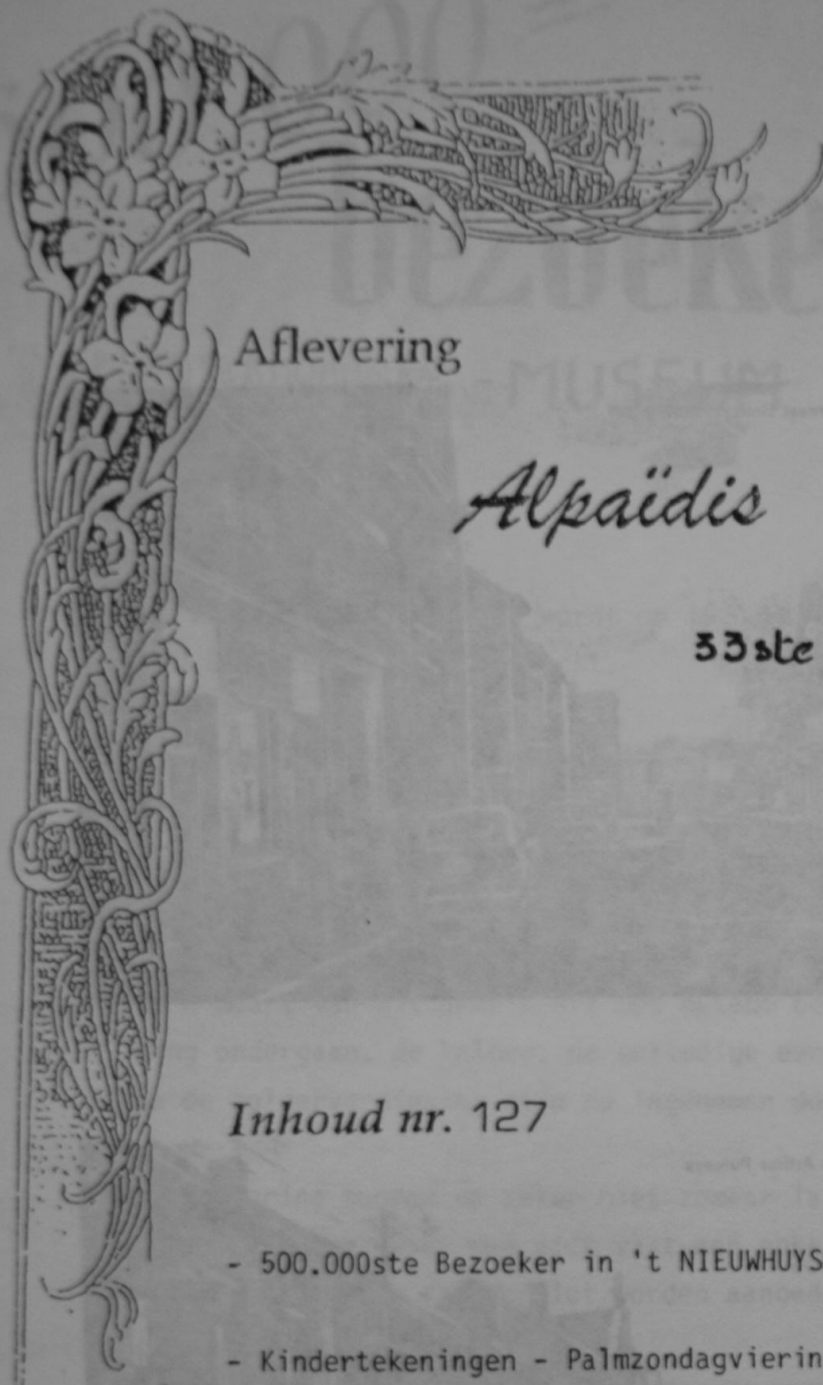
Museumtaverne blijft open tot de laatste bezoeker.

Bezoek van het museum met gids: tel. 016/76.77.96.

Buiten deze uren is het museum steeds toegankelijk op aanvraag.

Alle artikels uit dit tijdschrift mogen vrij overgenomen worden mits
bronvermelding.

Druk: Ripova, Vianderdal 12 3300 Tienen - tel. en fax: 016/81.83.55

Aflevering

Alpaïdis

33ste jaargang 1997

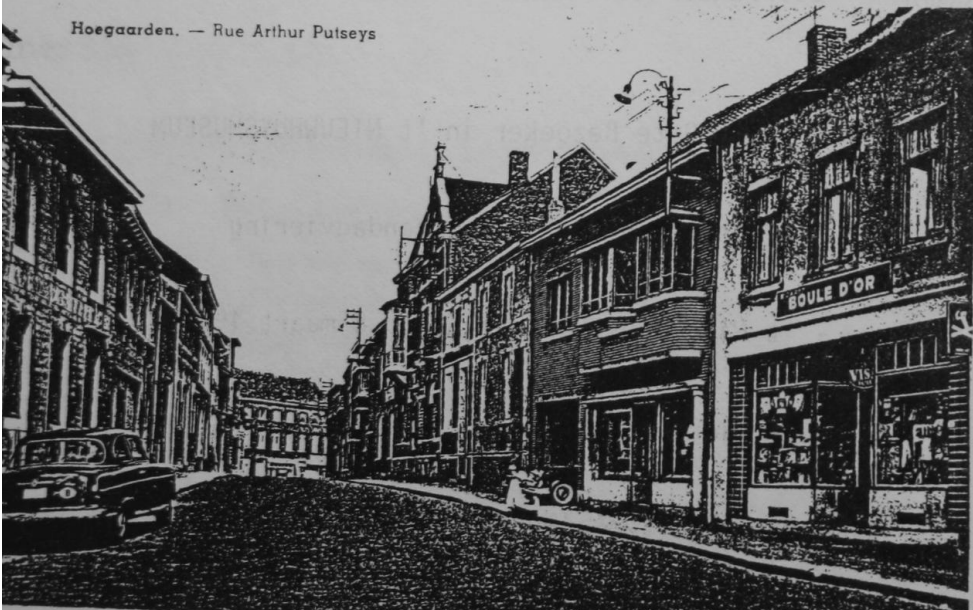
Inhoud nr. 127

- 500.000ste Bezoeker in 't NIEUWHUYSMUSEUM
- Kindertekeningen - Palmzondagviering
- 't Nieuwhuys Heropening op 8 maart 1997
- De sleutelsymboliek
- Aktiviteitenkalender 't Nieuwhuysmuseum

Hoegaarden. — Ernest Hourystraat

Hoegaarden. — Rue Arthur Putseys

500.000^{ste} bezoeker IN HET 't NIEUWHUYS - MUSEUM HOEGAARDEN

Op zaterdag 14 juni 1997 wordt om 15 uur in 't NIEUWHUYSMUSEUM de 500.000 ste bezoeker verwacht.

Sinds de opening van dit museum in 1995 zijn reeds 500.000 bezoekers een kijkje komen nemen, dit is 15.625 personen per jaar met een gemiddelde van 70 groepen per jaar, mogen we zeker met fierheid spreken over een Hoegaards sukses.

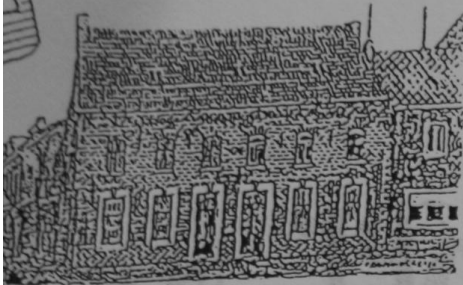
Op 8 maart van dit jaar heeft het museum een uitbreiding en vernieuwing ondergaan, de kelder, de volledige eerste verdieping (3 plaatsen) en de zolderverdieping zijn nu ingenomen door het museum.

Deze viering kunnen we zeker niet zomaar laten voorbij gaan en de 500.000 ste bezoeker mag zich vast aan enkele verrassingen verwachten. Deze uitverkorene zal per lot worden aangeduid.

Voor alle Hoegaardiers zeker een dag om even het museum te komen bekijken en de kans te grijpen de 500.000 ste bezoeker te zijn. Het museum is gratis toegankelijk enkele gidsen zullen terplaatse zijn om de nodige uitleg te verstrekken.

We verwachten u allen op zaterdag 14 juni om 15 uur.

Heemkundigekring

t NIEUWHUYS v.z.w.
ERNEST OURYSTRAT 2
3320 HOEGAARDEN

14 JUNI 1997

tentoonstelling kindertekeningen

PALMZONDAGVIERING

In de Hoegaardse scholen had ter gelegenheid van de Palmzondagviering een tekenwedstrijd plaats.

Meer dan 200 inzendingen werden er ons toegestuurd. Een kundige jury heeft alles met zorg nagezien en de winnende tekeningen aangeduid.

Op zaterdag 14 juni 1997 om 15 uur worden deze meer dan 200 tekeningen tentoongesteld en de winnaars bekroond.

We nodigen dan ook alle kinderen met hun ouders uit deze dag aanwezig te zijn op de opening van deze tentoonstelling, welke doorgaat in het Nieuwhuysmuseum, Ern. Ourystraat te Hoegaarden.

Deze dag doet ook de 500.000ste bezoeker zijn intrede in het museum. Door aanwezig te zijn is er dan ook kans dat het lot U zal aanduiden als 500.000ste bezoeker, met de nodige geschenken als toemaatje.

Afspraak zaterdag 14 juni om 15 uur in t Nieuwhuysmuseum te Hoegaarden. We verwachten U.

't Nieuwhuys heropent met trots zijn museumdeuren

Leden van de biergilde hebben het naar hun zin in de nieuwe vergaderruimte. Foto Lil Meert

HOEGAARDEN

De heropening van het museum «'t Nieuwhuys» is de inzet van een echt feestjaar. Sinds dertig jaar vloeit het Hoegaards gerstennat immers weer rijkelijk uit de tapkraan. De bierorde viert haar 25 jaar bestaan. Tenslotte stapte ook nog een 500.000ste bezoeker over de museumvloer.

Secretaris Etienne Grooten: «In 1965 was er geen Hoe-

gaards bier meer, waren er nog geen Vlaamse Toontuinen maar is wel het museum gestart. Daardoor zijn we de bakermat geweest van de heemkunde en het toerisme naar Hoegaarden.»

«Dankzij de museumuitbaters Jos en Marleen kregen we de kans ons museum uit te breiden. Dit moet de start worden van een nieuwe toekomst», vertelt Etienne Grooten. De tentoonstellingsruimte van het museum werd verdubbeld: de kelder-verdieping is ongewijzigd gebleven met de Gallo-Romeinse waterput en de spooklegenden. Op de eerste verdieping werd een ontvangst- en vergaderruimte geïnstalleerd, uiteraard in de sfeer van het Hoegaards bier en werden twee nieuwe lo-

kalen in gebruik genomen: één over bier, en een tweede met de kledij van 't biermanneke en de Edele Orde vanden Moutstock.

Zo is de toekomst van het oudste stenen huis van Hoegaarden weer verzekerd. Het gaat om een merkwaardig gebouw, dat niet beschermd is, maar dat door een wilsbeschikking van Julien Van Nerum in 1963 een museum werd. Ooit was het een gemeentehuis, dat afbrand is maar weer heropgehouwd werd. Ook heel wat Hoegaardse en oud Hoegaardse families zijn met dit huis verbonden. De zolderruimte, die nu volledig aan heemkunde gewijd is, herbergt trouwens een stand over de grote Hoegaardse Geslachten. — HCH

Biermuseum steekt in nieuw kleedje

HOEGAARDEN — Biermuseum 't Nieuwhuys in Hoegaarden heropent de deur na uitbreidingswerken. Een pak attributen over het Hoegaardse brouwerijverleden komen nu een flink stuk beter tot hun recht. Het museum is weer de vergaderplaats voor de folkloristische verenigingen van de biergemeente. Het bestuur verwacht tegen juni de 500.000ste bezoeker.

Eigenaars Jos en Marleen Caubergs zorgden voor meer ruimte voor de standen met de souvenirs van het Hoegaardse bier uit vorige eeuwen, de activiteiten van de bier- en brouwersgilde *Die Edle Orde vanden Moutstock*, de Orde van de Brouwers, over de heemkunde, de folklore, Alpais (stichters van Hoegaarden), de V Geslachten, de Confrerie van de 12 Apostelen, de Marigheidsbond en het Parra-more-Comité.

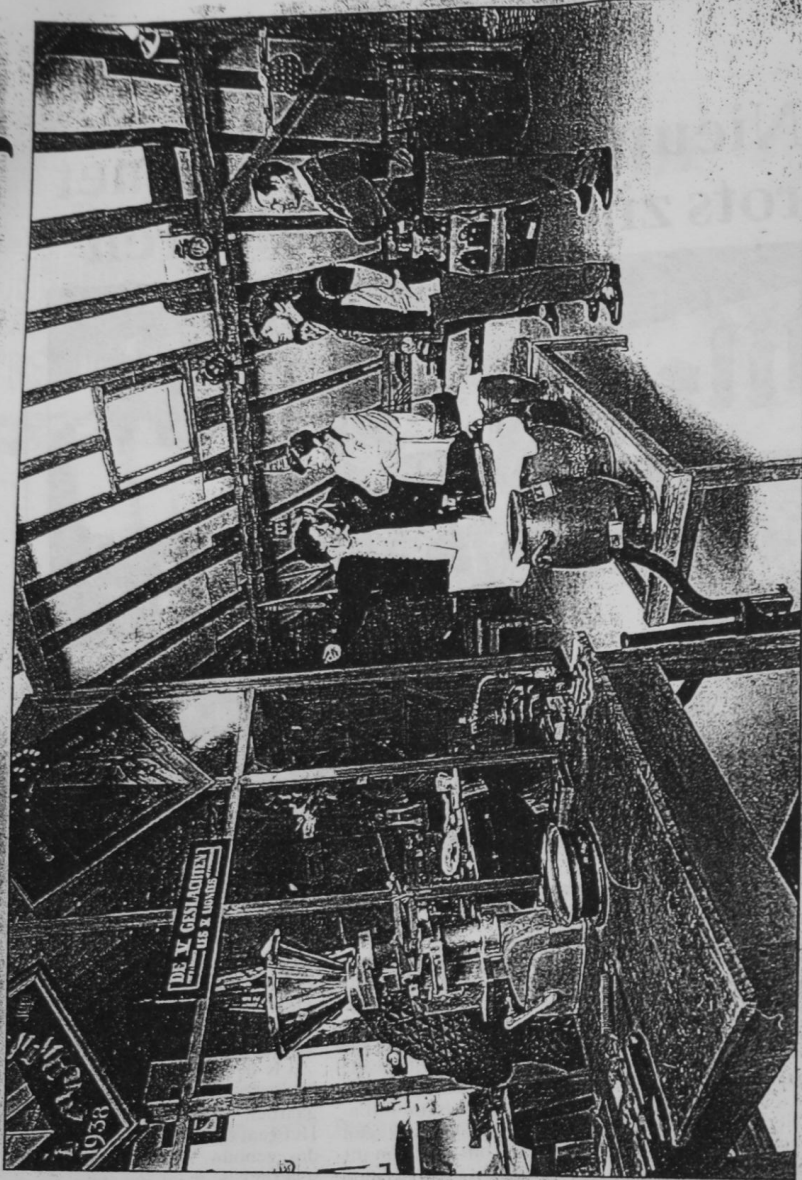
Het museum heet wel Nieuwhuys, maar 't is toch het oudste gebouw van Hoegaarden. Het bevat in de spookkelder een inerkwaardige Gallo-Romeinse waterput. Het was de witsbesluiting van de vroegere eigenaars, J. van der Werf, dat het Nieuwhuys als museum behouden moest blijven. Dat ge-

beurde. Het Nieuwhuys maakte een bewogen geschiedenis mee. Meermaals werd het vernield door brand of plunderende legers. Ooit deed het dienst als gemeentehuis. De eigenaar baat nu ook een taverne uit. Er prijkt een Romeins eetmaal op zijn menu.

Felicitaties

Het museum vormt samen met de Toontuinen en de brouwerij de Hoegaardse trekpleister voor toeristen. Voorzitter Georges Sweerts van de Heemkundige Kring, conservatrice Irène Bouthé en protectieheer Georges Pittevis feliciteerden Jos en Marleen Caubergs voor de geslaagde herinrichting van het Nieuwhuys. Grootkanselier van de Biergilde Etienne Grooten en burgemeester Frans Huon onderschreepen de waarde van het museum voor het toerisme en de heemkunde. Het verleden herleefde toen Alpais — gespeeld door Elise Dedobbeleer — haar intrede deed en haar testament overhandigde aan de heemkring. Edegemnaar Daniël Beekman-Van Schoor schonk een schilderij met de afbeelding van zijn familieschild. Hij is een nazaat van de familie Sweerts, één van de V-Geslachten van Hoegaarden.

Op 15 maart viert de Heemkundige Kring de tiugste verjaardag van het Hoegaardse witsbier en op Palmzondag

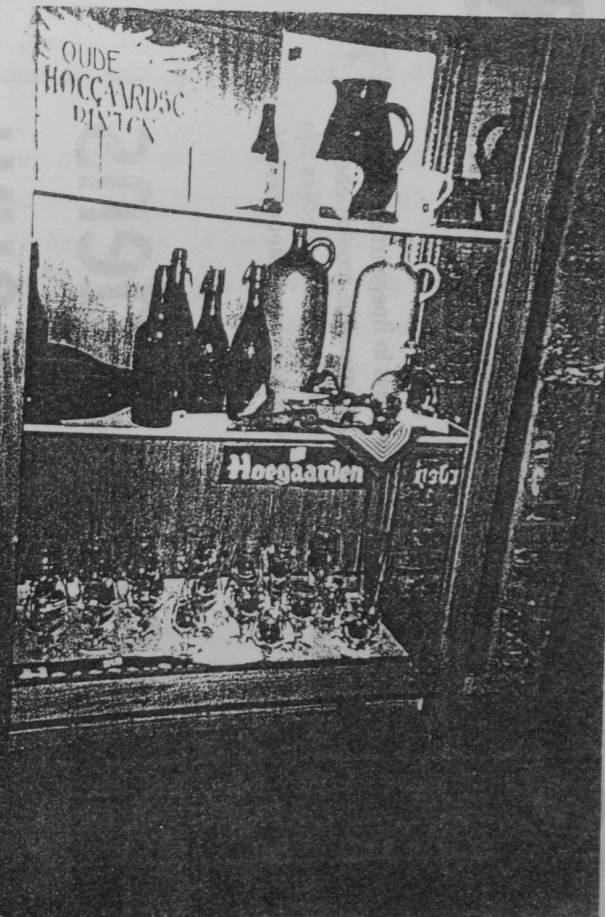
Het biermuseum in 't Nieuwhuys van Hoegaarden krijgt meer ruimte. De bierattributen komen nu beter tot hun recht.

(23 maart) staan kindertekeningen te kijk over de vermaarde Palmprocessie. Die dag zijn er alle dagen open van 11 tot 19 uur. Een bezoek kost niets, witbier inbegrepen. (BE)

■ Nieuwhuysmuseum in de Ouderstraat 24 in 3320-Hoegaarden. Tel: 016-767796

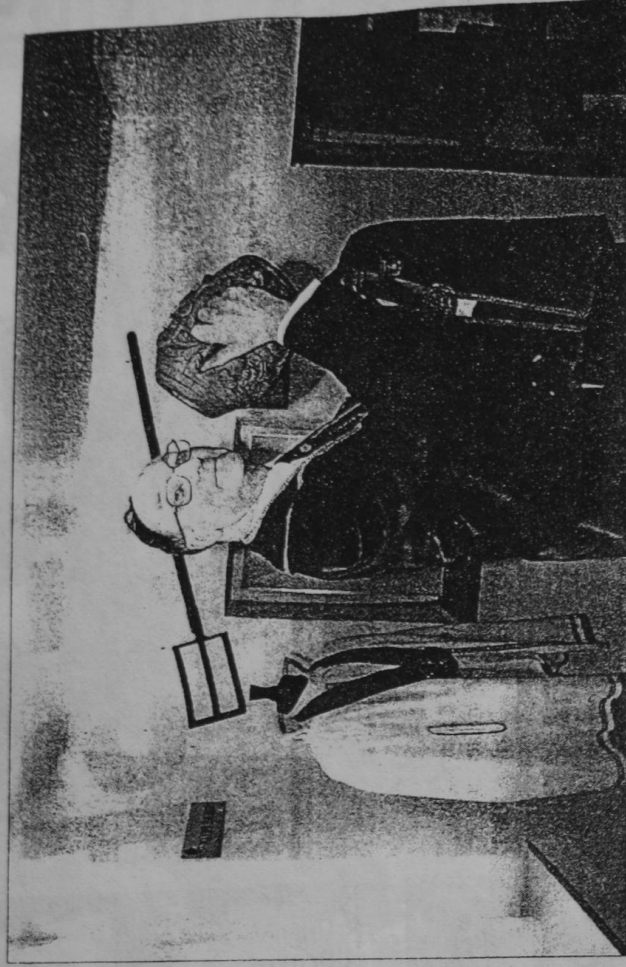
FOTO JEF COLLIER

8 maart HEROPENINGMUSEUM

Het streek- en biermuseum 't Nieuwhuys in Hoegaarden opende zopas opnieuw zijn deuren na een grondige renovatiebeurt. Daarbij werd het een belangrijk stuk vergroot. De collecties zijn nu veel overzichtelijker tentoongesteld.

Hoegaardens oudste gebouw gerenoveerd

Secretaris Etienne Grooten, is best tevreden over de herinrichting van 't Nieuwhuys.

Het Nieuwhuys is een merkwaardig gebouw in alle opzichten. Wellicht is het het oudste stenen gebouw van Hoegaarden. De Gallo-Romeinse waterput in de kelder en heel wat stenen hebben bijna 100 generaties Hoegaardijs overleefd.

Er zijn vele redenen om dit Nieuwhuys in stand te houden. De geschiedenis van het huis weerspiegelt de geschiedenis van de hele gemeente in

zijn wel en wee, in zijn goede en kwade dagen. Wat zich in dit huis heeft afgespeeld, waar dit huis getuige is van geweest, dat hebben de Hoegaardijs en heel het dorp beleefd. Als afspanning en herberg kwamen hier hoge gasien over de vloer.

Doortrekkende huurlingen vielen er binnen en heel het dorp keek er bijwijken op neer.

In de Franse tijd was het Nieuwhuys

de eigenijdsse tempel van de progressieven boven en de conspirateurs beneden. Tijdens de laatste oorlog opende van hieruit het verzet. Dat kenden de meesten niet naar het Nieuwhuys, want dat mochten ze niet weten.

OUDE FAMILIES

Merkwaardig aan dit gebouw is ook dat heel wat Hoegaardse en Oud-Hoegaardse families verbonden zijn ge-

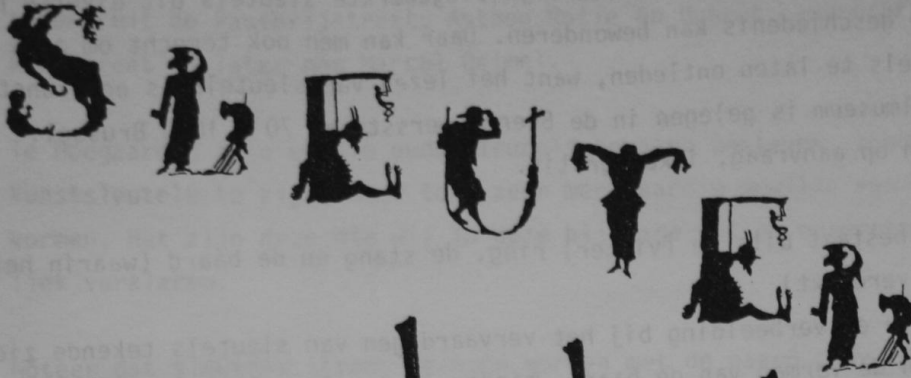
weest aan dit huis. Door de eeuwen heen is het Nieuwhuys afgebrand, het is vernield geworden, delen zijn in de loop der tijden ingestort. Het heeft het lot gedeeld van vele andere gebouwen in de gemeente, maar is steeds weer heropgebouwd.

Op de eerste verdieping is nu het biermuseum ingericht. Hier vinden we talrijke bierattributen van vroegere Hoegaardse brouwerijen

en de enige nog bestaande. De bovenverdieping herbergt heemkundige schatten.

Het museum is dagelijks open van 11 tot 19 uur, op dinsdag alleen voor groepen en op afspraak. Voor een geleid bezoek kun je bellen naar 016/76.77.96.

Op 23 maart (Palmzondag) zijn er gratis rondleidingen door gidsen van 9.30 uur tot 13 uur.

Symboliek....

De sleutel is het symbool van het huis. Een huis wordt gebouwd met de sleutel op de deur.

Elsevier beschrijft in zijn "Encyclopedie voor de Heraldiek" de sleutel als volgt:

" Attribueert van St. Pieter, komt onder oudere of nieuwere vorm op verschillende wapenschilden voor, is het embleem van vertrouwen, distinctief van kamerheren, keldermeesters en archiefbewaarders, het is het zinnebeeld van de trouwheid, zwijgzaamheid en dienstvaardigheid, in de middeleeuwen de gewoonte om bij de overgave van stad of vesting, de sleutels der poorten aan de overwinnaar over te dragen".

Het woord sleutel komt in vele gevallen in de spreektaal voor. Zo heeft men de sleutel op de kist leggen (van een erfenis afzien), de gouden sleutel dragen (tot kamerheer worden benoemd), en de woorden stemsleutel, sol-, fa-, en C sleutel, sleutelbeen, sleutelbloem; sleutelbos, sleutelgat, sleutelpositie, sleutelschild enz....

De oude sleutels werden soms sierlijk uitgewerkt, volgens de inspiratie en verbeelding van hen die ze vervaardigden. In de middeleeuwen waren "Clefetiers" (slot- en sleutelmakers), meestal ook smid een geeerd beroep en zeer bekwame vaklui.

Zij maakten tevens de wapens en de uitrusting van hun heer en hielden ze in orde. Te Brussel aan het Centraal station bestaat een klein sleutelmuseum, waar men zeer oude en sierlijk uitgewerkte sleutels uit diverse perioden van de geschiedenis kan bewonderen. Daar kan men ook terecht om zijn eigen oude sleutels te laten ontleden, want het lezen van sleutels is een kunst. Het sleutelmuseum is gelegen in de Beenhouwersstraat 70 1000 Brussel. Alleen open op aanvraag, inkom gratis.

De sleutel bestaat uit: de (vinger) ring, de stang en de baard (waarin het symbool is verwerkt)

De inspiratie en verbeelding bij het vervaardigen van sleutels tekende zich vooral af in de vormen van de baard, minder in de ring. Elke vorm heeft zijn eigen specifieke en symbolische betekenis.

Wanneer de mensen een sleutel nodig hadden gingen zij gewoon naar de sleutelmaker, hun keuze doen tussen de verschillende modellen en typen. Dan werden wijzigingen, bijvoegingen, verminderingen, vergrotingen en verkleiningen aangebracht, altijd rekening houdend met de dikte van het hout van deur of poort en de omvang van de geldbeugel, want men had goude, zilvere, kopere, bronze en ijzere sleutels, kunstige sieraden en gewone modellen.

Elk model had ook zijn verschillende ondertypen, wijl allerlei combinaties mogelijk waren, zoals haken met kruisen, blokken met letters, letters met haken, kruisen met blokken enz...

En boven dit alles bestonden er ook rechtsgerichte- en linksgerichte sleutels, grote en kleine, lange en korte, dikke en smalle.

De keuze kon gepaard gaan met eigen fantasie, maar doorgaans werd alleen " een slot met sleutel" besteld en dan was het de Meester - Slotenmaker die zijn verbeelding en vakmanschap moest tonen en laten werken.

De slot- en sleutelmakers behoorden tot het ambacht van de St. Eloogilde, waar zij hun leertijd doorbrachten en een proefstuk moesten aanbieden, alvorens zelf het beroep te mogen uitoefenen. Meester in het vak werden zij pas na vele jaren ervaring.

Uit de XVIIIe eeuw zijn ons te Hoegaarden slechts enkele namen bekend van hen die sleutels maakten en tegelijkertijd smid waren. Het zijn Sterckendries, Henri Clerinckx en zoon en ook Godgaf Saelmaeckers.

De meest bekende was echter Henric Ruell uit Nerm, die echte kunststukken kon vervaardigen, als er natuurlijk genoeg voor betaald werd.

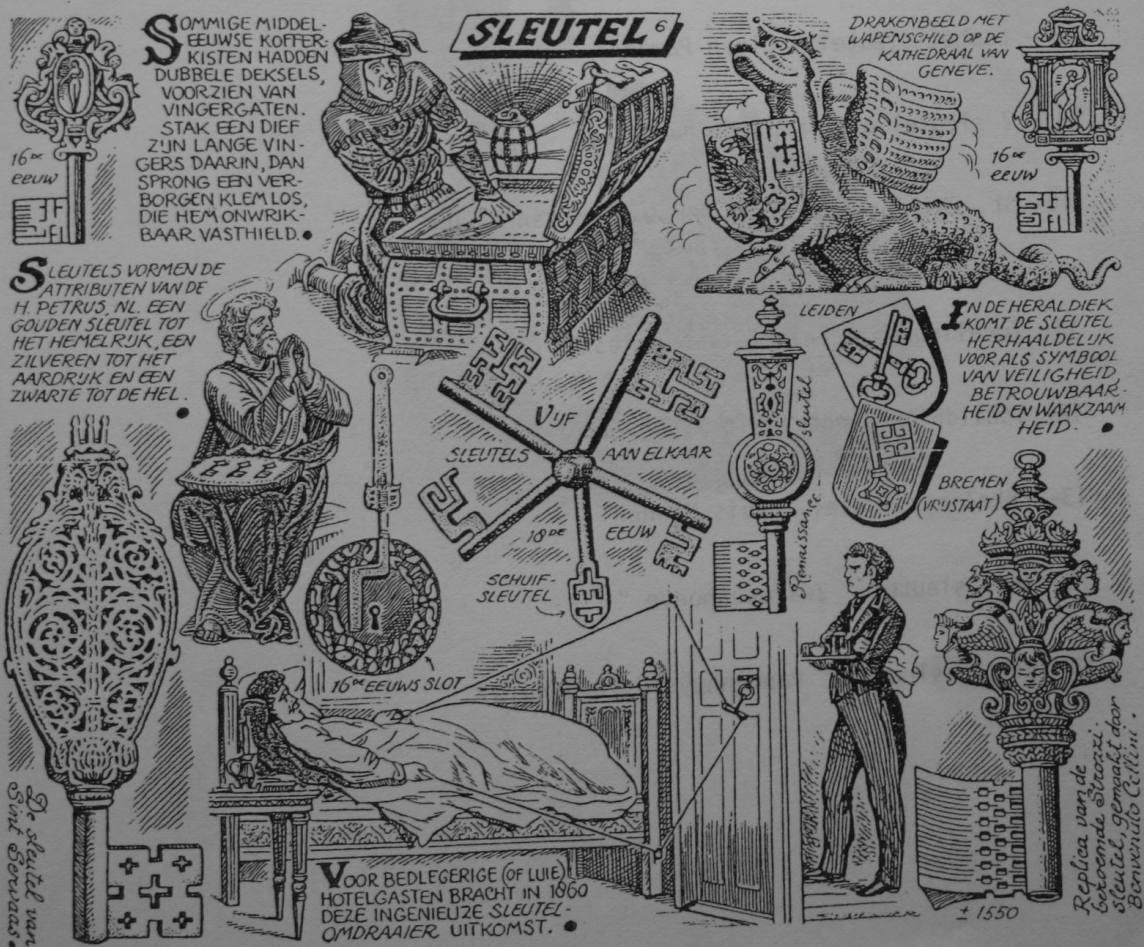
In de XIXe eeuw had men de familie Rimanque (Clement, Louis en Constant) uit de Statiestraat, Cesar Kustermans uit de Fabriekstraat en Frans Vanderwaeren uit Klein Overlaar.

Na de eeuwwisseling waren het Philibert Gilsoul uit de Stoopkensstraat, een andere Louis Rimanque uit de Tiensestraat, Henri Debroeck en Charles Christiaens uit de Pastorijstraat, Antoon Rotie en Hubert Lambrechts uit de Stoopkensstraat en later nog Marcel Delmel.

Te Hoegaarden zijn enkele oude sleutels bewaard gebleven, zonder daarom kunstsleutels te zijn, maar toch zeer merkwaardig omwille van hun symbolische vormen. Het zijn deze die wij in deze bijdrage willen bespreken en hun symboliek verklaren.

Noteer dat sleutels steeds gelezen worden met de baard naar rechts of links gekeerd of naar onder gericht (nooit naar boven)

Wie zijn oude (onbruikbare) sleutels aan 't Nieuwhuysmuseum wil afstaan, vermeld zijn naam en de afkomst van de sleutels.

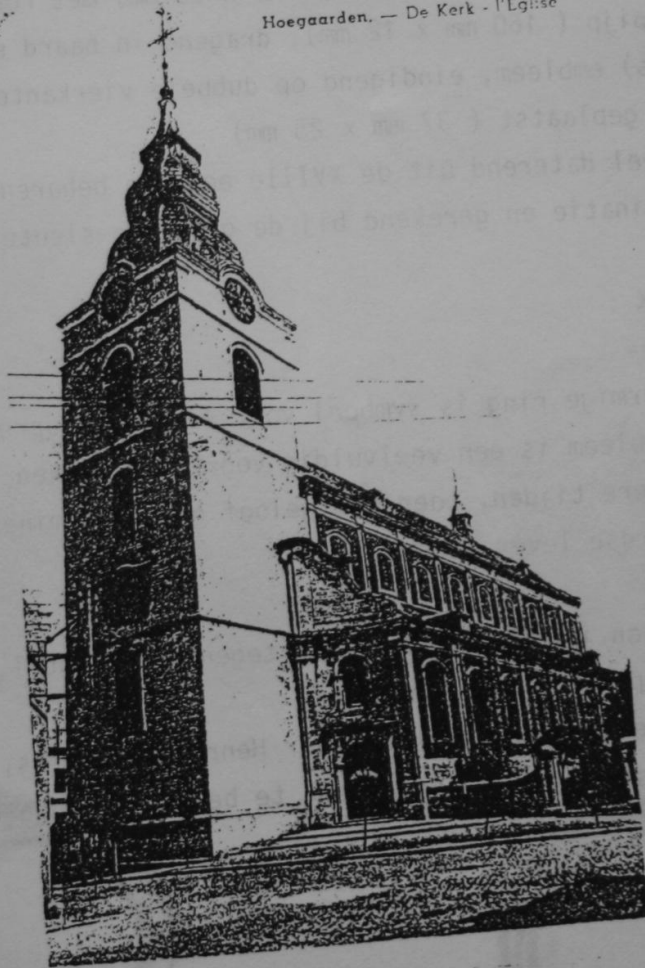
SLEUTEL INVENTARIS

=====

- 1 - J.C. Sleutel "St. Gorgonius"
- 2 - Uranus sleutel " Arendsnest "
- 3 - J. C. sleutel " 't Nieuwhuys"
- 4 - Swastika " 't Nieuwhuys "
- 5 - Handgemaal " 't Nieuwhuys "
- 6 - Triniteit-sleutel uit " Spaerencampshoff"
- 7 - Sigma-sleutel " Huis Lintermans "
- 8 - Lambel-sleutel " Cleyn Paradis "
- 9 - Z sleutel uit "Kapittelhuys "
- 10- St. Philippus-sleutel "Brouwerij Van Nerum"
- 11- Tweelingensleutel " St. Nicolas "
- 12- Schildblok-sleutel uit " Vijverhof "
- 13- Enkelingssleutel " Huis Moonen"
- 14- Beuk-sleutel " Zwaluwenhoeve "
- 15- Sillon-sleutel " Pannenuys " (Rusthuis)

1. De "JC" slevtel van de ST. GORGONIUSKERK

Hoegaarden. — De Kerk - l'Eglise

1 - DE " J.C " SLEUTEL van de St. GORGONIUSKERK

De nieuwe kerk werd gebouwd in 1754 - 1759, onder het pastoorschap van Henricus Sweerts, op de plaats waar zich de oude kerk bevond en waar eens het "castrum" van Gravin Alpaidis stond.

SLEUTELBESCHRIJVING:

Ring in dubbele hartvorm (50 mm x 20 mm) met ronde, rechtlopende en gesloten pijp (160 mm x 12 mm), dragend in baard een rechthoekig JC (Jezus Christus) embleem, eindigend op dubbele vierkante haak in "C" vorm, rugs-gewijze geplaatst (37 mm x 25 mm)

Het geheel daterend uit de XVIIIe eeuw en behorend tot het lettertype met haakcombinatie en gerekend bij de grootste sleutels uit Hoegaarden.

SYMBOLIEK :

De hartvormige ring is symbool voor liefde en oprechtheid.

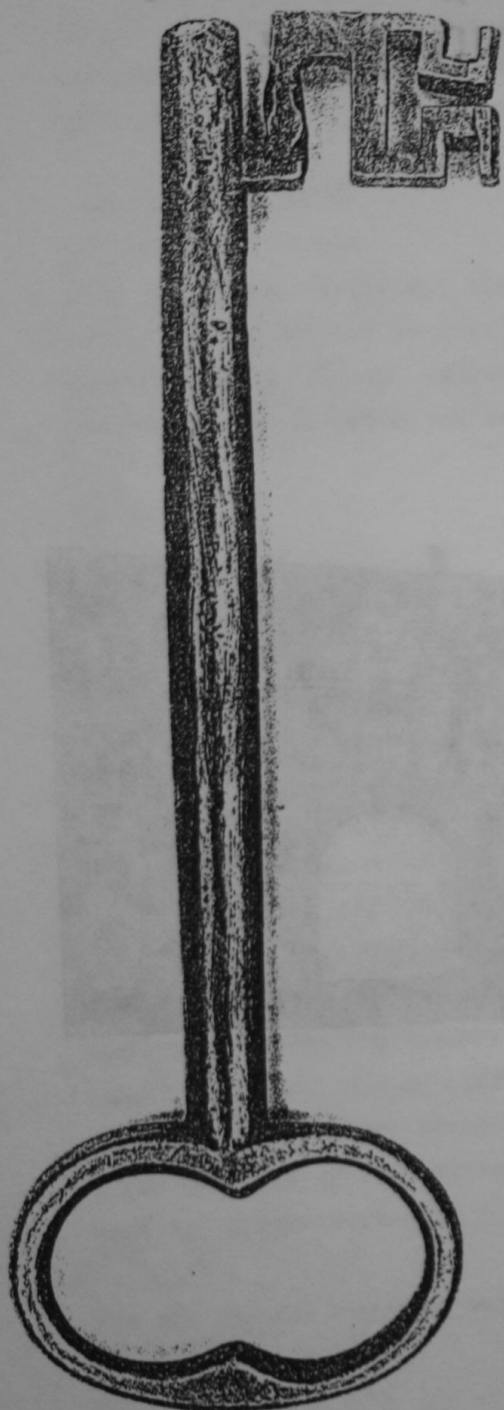
Het JC embleem is een veelvuldig voorkomend teken in de sleutelsymboliek uit vroegere tijden, toen het geloof nog de dominerende factor uitmaakte in het aardse leven.

Het JC teken is een afweermiddel tegen alle onheil, wijl de haak een "rune" is met diepgaande betekenis.

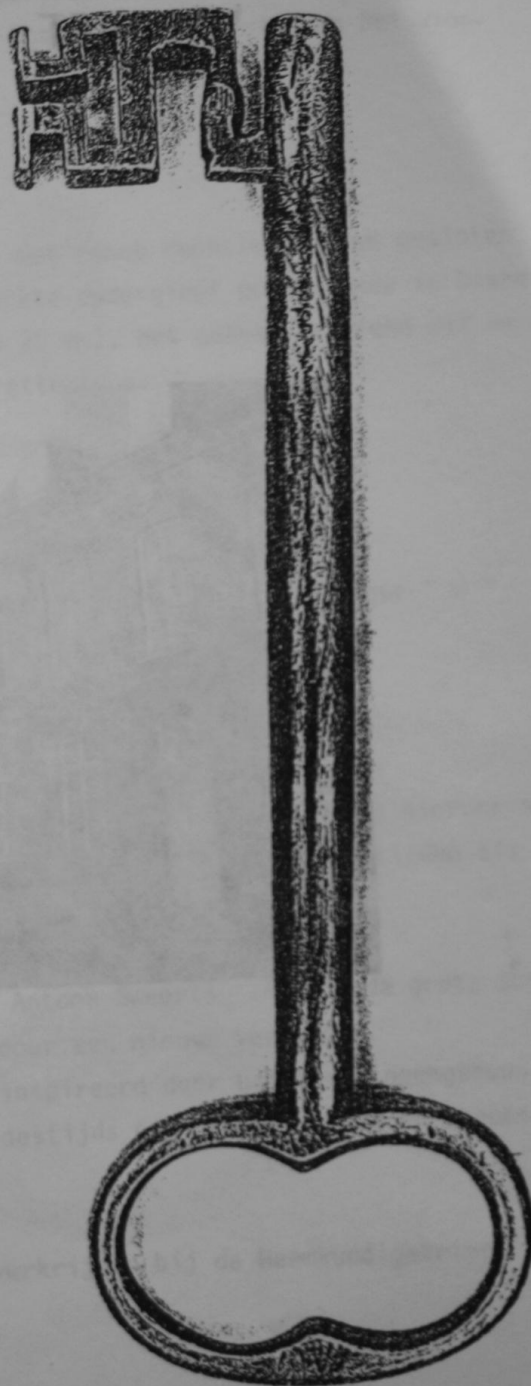
Wellicht geïnspireerd door Pastoor Henricus Sweerts.

Zie "De Pastors van Hoegaarden" te bekomen bij de Heemkundigekring 't Nieuw-huys.

J C sleutel van de St Gorgoniuskerk

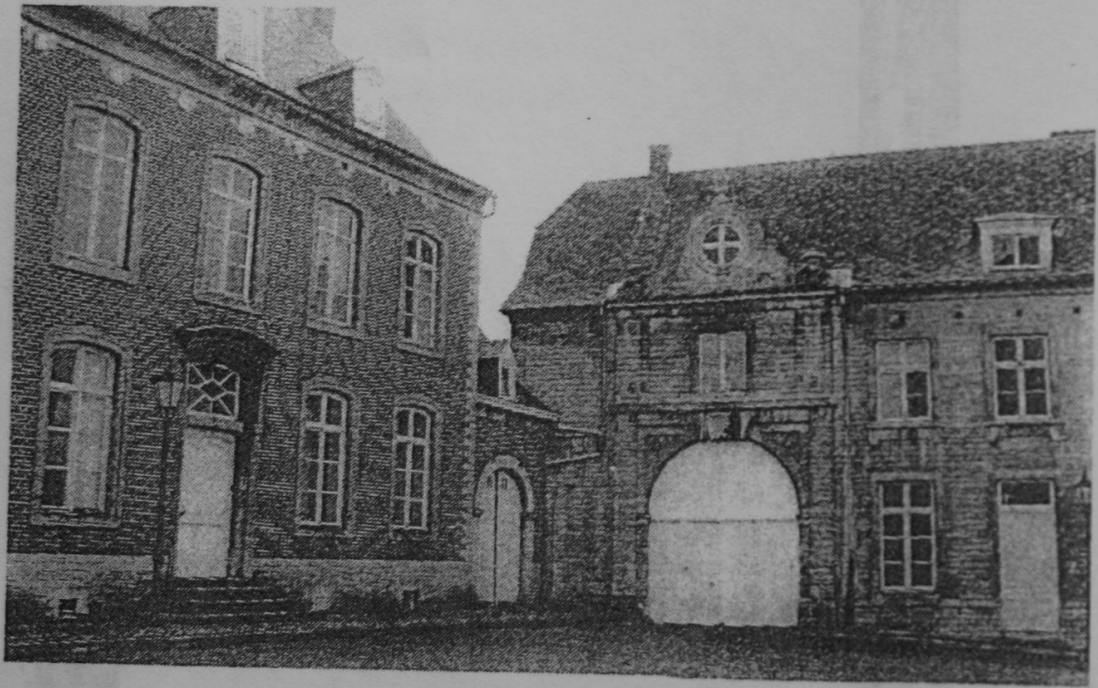

Voorzijde

Keerzijde

2. De "Uranus," sleutel VAN HET ARENDSNEST

2 - DE " URANUS " SLEUTEL van het ARENDSNEST

Palend aan het Kapittelhuys, werd de Pastoorshoeve na de brand van 1632, heropgebouwd door Meier Lambert de Pas de Wonck, op de plaats van het vroegere Kapittelhof.

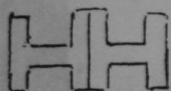
SLEUTELBESCHRIJVING :

Ring in dubbele hartvorm (45mm x 25 mm), met ronde rechtlopende en gesloten pijp (120 mm x 9 mm) en sierlijk uitgewerkte ondergleuf en dragende in baard een blokvormig "Uranus" embleem (35 mm x 20 mm), het geheel daterend uit de XVIIIe eeuw en behorend tot het zuivere lettertype.

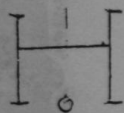
SYMBOLIEK :

Voor de hartvorm in ring zie vorige beschrijving.

Het "Uranus" embleem wordt weergegeven door twee aan elkaar gehechte " H " letters, in blokvorm geplaatst.

, ontleend aan de astronomisch Uranus-teken

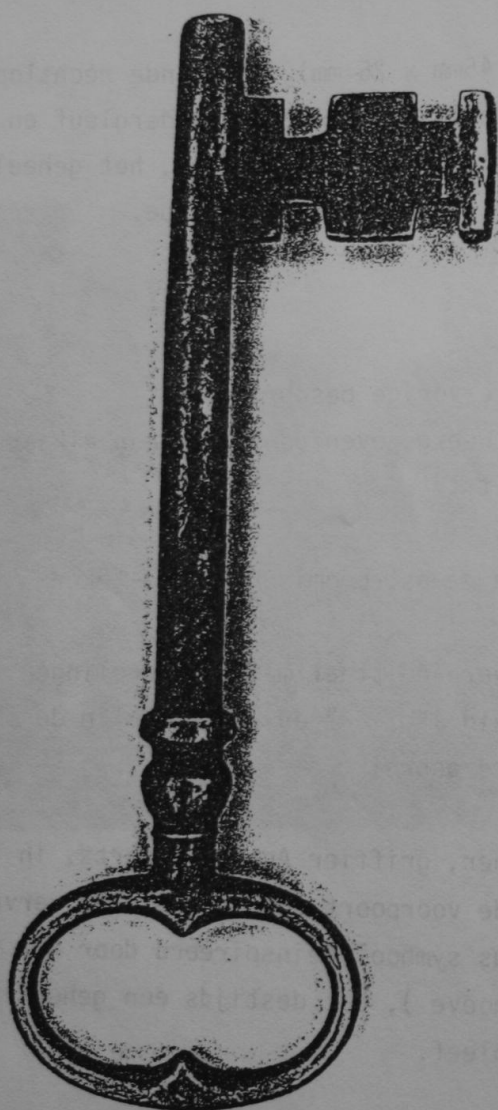
, dat ook in verband staat met de "Tweelingen" uit de dierenriem (sterrenbeeld)" " en reeds van in de oudste tijden als huismerk werd gebruikt.

Wanneer de toenmalige bewoner, griffier Antoon Sweerts, in 1734 de grote schuurbouwde, deed hij ook de oude voorpoort door een nieuwe vervangen.

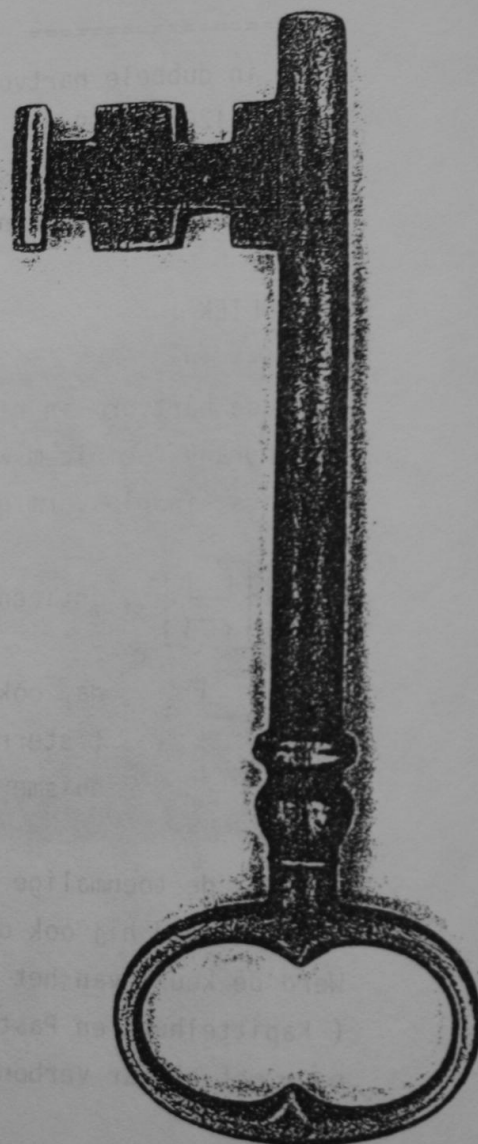
Werd de keuze van het Uranus symbool geïnspireerd door het tweelingengebouw (Kapittelhuys en Pastoorshoeve), dat destijds één geheel vormde en steeds nauw met elkaar verbonden bleef.

Zie van Kapittelhuys tot Pastorie, te verkrijgen bij de Heemkundigekring 't Nieuwhuys.

URANUS sleutel van 't Arendsnest

Voorzijde

Keerzijde

A K T I V I T E I T E N P R O G R A M M A

===== 't NIEUWHUYSMUSEUM

Zaterdag 1 juni 1997

HAGELANDDAG

Oude Volksspelen

Gratis rondleidingen in 't museum

Zaterdag 14 juni 1997

OPENDEURDAG

Ontvangst 500.000ste bezoeker

Tentoonstelling en prijsuitreiking kindertekening

Zondag 14 sept 1997

MONUMENTENDAG

Tentoonstelling Oude Gereedschappen

Gratis geleide rondleidingen in 't dorp

Gratis rondleidingen in 't museum

Zondag 21 sept 1997

Teerfeest van de BIERGILDE

Plechtige schenking kledij aan Biermanneke

Aanstelling Borgher van Hoegaarden

Herbergenommegang

Vrijdag 14 nov. 1997

DIAMONTAGE over Rusland

door VTB Hoegaarden in samenwerking met museum.

streek- en biermuseum 't nieuwhuys

1965 Inhuldiging van het Heemkundigmuseum.

Diverse kulturele en folkloristische activiteiten

Historische bierkelder met oude waterput en doopvont

Vergaderplaats en klubhuis voor gilde- en verenigingsleven

Oude volksspelen, ringwerpen, klein kegelspel, bakschieten

1990 Opening Streek- en Biermuseum

Museumwinkel met allerlei souvenirs

1997 Uitbreiding en vernieuwing van het Streek- en Biermuseum

Museum is gratis toegankelijk, alle dagen vanaf 11 uur.

Dinsdag alleen toegankelijk voor groepen op aanvraag.

Mogelijkheid vanaf 20 personen voor een gids, duurtijd 2 uur

prijs 65 fr. per persoon, één consumptie (wit Hoegaardsbier)

inbegrepen. Bespreken tel. 016/767796 't Nieuwhuysmuseum

Ern. Ourystraat 2 - 4

3320 HOEGAARDEN

Toerisme en avontuur in Zuidoost Brabant

Over een paar weken verschijnt een toeristische gids over Zuidoost-Brabant. Deze gids beoogt een aanvulling te zijn op al datgene wat er reeds over de regio verscheen, met vooral veel aandacht voor het actieve toerisme en de streekgastronomie.

Je leest er in wat er allemaal te beleven valt in Boutersem, Tienen, Hoegaarden, Hélécine, Linter, Zoutleeuw en Landen. De samenstellers hebben slechts een doel: de eendagstoerist ervan overtuigen om naar deze regio, waar er zoveel te beleven valt en te genieten, terug te keren.

Het boek zal in Hoegaarden ondermeer te koop zijn in 't Nieuwhuys.

Hougaerde.

HOEK TIENSESTRAAT
ERN. OURYSTRAAT

